

Тема: Діагностика стану територіальної громади як основа планування її розвитку

План

1. Профіль територіальної громади, його структура та спосіб наповнення.
2. Головні інструменти аналізу даних профілю територіальної громади.
3. Шаблон профілю розвитку територіальної громади.

1. Профіль територіальної громади – це базовий аналіз ситуації, який охоплює всі важливі аспекти життєдіяльності і розвитку місцевості. Правильно зроблений і адекватно використаний аналіз ситуації дозволяє краще зрозуміти реальний стан та тенденції в економічній, соціальній та екологічній сферах регіону. Він створює основу для своєчасного виявлення бажаних і небажаних змін у громаді, для прийняття обґрунтованих рішень.

Дослідження та базова оцінка стану територіальної громади повинні ґрунтуватися на певній статистичній інформації. Ця статистична інформація має бути представлена взаємопов'язаними показниками, оцінкою їх динаміки та співвідношеннями цих показників, а також висновками, які будуть покладені в основу Профілю громади.

Профіль або паспорт громади – це назва аналітичного документу, яка найчастіше використовується в країнах ЄС, США і в Канаді для оцінки стану та потенціалу розвитку території (іноді у практичних документах цих країн можна зустріти назву «рапорт»). Він містить комплексну і об'єктивну інформацію щодо місцевої економіки, її потенціалу, конкурентних позицій та перспектив розвитку. Документ має типову структуру і його розробка, як правило, передуює процесу розробки стратегії.

У практиці України подібний за призначенням до ПРОФІЛЮ документ використовується під назвою АНАЛІТИЧНА ОЦІНКА СОЦІАЛЬНО-ЕКОНОМЧНОГО РОЗВИТКУ ГРОМАДИ (міста, регіону), або близькою до неї – ПАСПОРТ ГРОМАДИ (міста чи регіону). Кожен із цих документів не

має обов'язкового єдиного формату але кожен з них переслідує єдину ціль – якнайкраще відобразити стан розвитку громади. У практиці України подібний за призначенням до ПРОФІЛЮ документ використовується під назвою АНАЛІТИЧНА ОЦІНКА СОЦІАЛЬНО-ЕКОНОМЧНОГО РОЗВИТКУ ГРОМАДИ (міста, регіону), або близькою до неї – ПАСПОРТ ГРОМАДИ (міста чи регіону). Кожен із цих документів не має обов'язкового єдиного формату але кожен з них переслідує єдину ціль – якнайкраще відобразити стан розвитку громади.

Головні завдання змісту профілю громади:

- проаналізувати структуру економіки, визначити взаємозв'язки між галузями виробництва, потенціалом та перспективами розвитку території ;
- оцінити місцеві показники та тенденції їх зміни, виявити успіхи та проблеми;
- порівняти місцеві показники з іншими подібними територіальними одиницями, містами конкурентами, з середніми показниками регіонального та національного рівнів;
 - визначити стан громади та позиціонувати її щодо інших громад;
 - виявити конкурентні позиції громади, місцеву та регіональну специфіку;
 - виявити унікальні риси території , які можуть стати відносними перевагами чи загрозами.

Профіль складається з набору даних, таблиць, графіків, діаграм та текстових коментарів. Важливим є те, що профіль повинен не просто вміщувати масу статистичного матеріалу, а бути структурованим, мати візуальне сприйняття, інформація має легко аналізуватися, бути порівнюваною і поєднуватися між собою логікою зв'язків.

Головним джерелом інформації для створення профілю є статистичне управління, а також Державна служба зайнятості, відповідні відділи виконкому чи обласної (районної) адміністрації, місцеві підприємства, користувачі і власники об'єктів інфраструктури. Разом з тим, треба розуміти,

що у сукупності всі ці дані отримати складно, тому владі варто постійно співпрацювати та мати контакт з цими установами.

2. Головними інструментами аналізу даних профілю є:

- розрахунок та використання питомих показників та співвідношень;
- аналіз тенденцій у часі (динаміка);
- бенчмаркінг.

Питомі показники та співвідношення – дуже зручні для аналізу. Такі співвідношення, як сальдо механічної міграції на 1000 мешканців, розмір площі житла на одного мешканця, кількість малих підприємств на 1000 мешканців, роздрібний товарооборот на одну особу в день, фонд розвитку бюджету міста на 1 мешканця, а також структура товарного експорту, структура прямих іноземних інвестицій за походженням, індекс старіння населення тощо є більш відчутними для сприйняття і показовими для оцінки, ніж абсолютні показники. Питомі показники і співвідношення краще використовуються як для **аналізу тенденцій у часі**, так і для **бенчмаркінгу**.

Аналіз тенденцій у часі (динаміка) потребує збору одного типу даних, принаймні для двох точок у часі. Треба уважно поставитися до вибору таких часових інтервалів, вони повинні бути достатньо тривалими для того, щоб відстежити важливі зміни. При аналізі абсолютних величин краще обмежитися ключовими демографічними та економічними показниками (кількість населення, зайнятість, кількість СГД, кількість великих та малих підприємств, експорт/імпорт та їх сальдо, обсяги реалізації продукції тощо).

Найкращий результат від розроблення ПРОФІЛЮ отримує громада, коли використовує метод бенчмаркінгу. **Бенчмаркінг** – це порівняльна оцінка показників профілю з аналогічними показниками в подібних (еталонних) територіальних одиницях, які конкурують за робочі місця та інвестиції, а також із середніми показниками на рівні району, області та країни. При вивченні характерних особливостей місцевої економіки її слід порівнювати із ситуацією в інших громадах у регіоні та державі.

Термін «бенчмаркінг» походить від англійського слова *benchmark* (*bench-місце, to mark- відмітити*). Це метод порівняльного аналізу, який знайшов початок свого застосування у бізнесі.

Бенчмаркінг представляє собою спосіб вивчення діяльності різних суб'єктів на основі порівняння з вибраним нормативом і, в першу чергу, із конкурентами з метою використання позитивного досвіду у своїй роботі. Бенчмаркінг охоплює комплекс засобів, що дозволяють систематично вивчати кращий досвід у практиці конкурентів, порівнювати його із вибраним еталоном та власним бізнесом, виявляти і використовувати для свого бізнесу те, що інші роблять краще.

Муніципалітети розвинутих країн сьогодні широко застосовують «бенчмаркінг» для аналізу, оцінки та покращення діяльності територіальних громад. Бенчмаркінг має на меті допомогти органам місцевого самоврядування у вдосконаленні своєї роботи. Органи місцевого самоврядування, які використовують цей метод, порівнюють свою діяльність з еталоном – з діяльністю зразкових органів місцевого самоврядування, визначених у ході бенчмаркінгу. Метод аналізу допомагає органам місцевого самоврядування оцінити свою роботу у різних сферах: інституційної спроможності, прозорості, залученні громади в якості надання послуг, конкурентоспроможності, залученні інвестицій, бюджетному забезпеченні муніципалітету, економічного, соціального та екологічного стану розвитку громади, і загалом, оцінити позиціонування своєї громади стосовно інших громад. Отримані результати слугують основою для складання будь-якого ПЛАНУ РОЗВИТКУ, який готується містом для підвищення стандартів життя у своїй громаді та у діяльності

органів влади.

Використання бенчмаркінгу дозволяє об'єктивно виявити слабкі та сильні місця у громаді. Для успішного використання інструменту **бенчмаркінгу дуже важливо:**

- вибрати громади, з якими будуть порівнюватися показники, співвідношення та тенденції (краще, коли це громади-конкуренти, а також кращі громади в регіоні);
- застосувати лише порівнювані показники (питомі), співвідношення та тенденції змін у часі;
- вибирати ті статистичні та аналітичні дані, які найкращим чином відображають ситуацію в економіці та громаді.

3. ЗРАЗОК СТРУКТУРИ ТИПОВОГО «ПРОФІЛЮ ГРОМАДИ»

Назва розділів	Зміст розділів та підрозділів
1. Вступ	Коротка історична та географічна довідка, загальна характеристика соціально-економічного стану розвитку громади (бізнес, промисловість, інвестиції, транспорт, інфраструктура тощо), інформація про унікальні особливості міста та регіону. Загальні дані про місто/район/область, позиціонування міста.
2. Населення	Демографічна ситуація, тенденції зміни кількості населення (природній та міграційний рух), його освітньої, вікової та гендерної структури, індекс старіння населення.
3. Житло	Якість, рівень та структура житлового забезпечення (кількість помешкань, середня площа тощо), динаміка введення нового житла, стан підключення приміщень до комунальних мереж.
4. Зайнятість і доходи: 4.1. Зайнятість 4.2. Заробітна плата 4.3. Безробіття	Рівень, структура та тенденції зміни зайнятості загалом та у галузях промисловості, у малому, середньому та великому бізнесі, динаміка та структура зареєстрованого безробіття, розподіл безробітних за рівнем освіти, віком і

	тривалістю, навантаження на робоче місце, середня заробітна плата за видами діяльності та у різних секторах економіки.
5. Економіка 5.1. Суб'єкти господарської діяльності 5.2. Найбільші роботодавці 5.3. Економіка міста	Фактична ситуація розвитку економіки та бізнесу, зміни динаміки та структури суб'єктів господарювання (СГД, МП, ФОП тощо), обсягів виготовленої продукції та наданих послуг, рівень та географія експорту/ імпорту, рівень і структура прямих іноземних інвестицій за країнами походження та видами діяльності, інвестиції в основний капітал, підприємства, які мають найбільші темпи зростання обсягів виробництва та збуту, бюджетоутворюючий сектор, основні та додаткові надходження до місцевих бюджетів, частка прибуткових підприємств, бюджет міста та фонд розвитку.
6. Суспільна і комунальна інфраструктура	Лікувальні, дошкільні та шкільні заклади, їх місткість та наповнюваність, ПТЗ, ВУЗи, інженерна та комунальна інфраструктура, енергоспоживання, водопостачання, транспорт.
7. Довкілля	Якість повітря та рівень його забруднення, якість води, викиди шкідливих речовин в атмосферу, переробка та видалення відходів, обсяг вироблених відходів та вартість їх утилізації.
8. Туризм	Туристична індустрія та її розвиток, місткість готелів, ресторанів тощо, туристичні продукти.
9. Потенціал для розвитку	Нерухомість для бізнесу, наявність ділянок та промислових зон, інфраструктура з підтримки підприємництва, розвиток ДПП.
10. Особливості міста. Цілі розвитку	Інвестиційна діяльність міста у найближчі роки, проекти, розвиток муніципальних програм, діяльність

	громадських організацій, соціальний капітал громади.
--	--

Особливості, які треба враховувати при підготовленні профілю територіальних громад.

1. Багато місцевих економік простягаються поза адміністративні межі міст. Дійсне (приблизне) визначення меж території економічної діяльності може базуватися на даних, що «вкладаються» у межі відстаней поїздок від місця проживання до місць праці, які розташовані поза містом, чи навпаки – із передмість та сіл – у місто. У таких випадках є логічним використовувати дані району, які можуть виявитися певнішими, ніж вибрані дані по місту.

2. Доступ до статистичних даних для малих населених пунктів є досить обмежений. Велика частина необхідної для аналізу інформації формується лише на рівні району. Профіль територіальної громади є важливим ключовим ресурсом для ухвалення управлінських рішень з оцінення соціально-економічного стану території, виявлення негативних тенденцій розвитку, оцінки потенціалу, вибору пріоритетних напрямків змін, створення стратегії та залучення інвестицій.

Інформація, закладена у профілі, може бути цікавою для потенційних інвесторів та бізнесменів, жителів міста та гостей. Профіль може бути використаним для створення іміджу громади. Короткий витяг з нього може слугувати рекламним буклетом міста чи регіону.